

Jana Davidová Glogarová (Ostrava) –
Kristýna Kovářová (Ostrava) – Jaroslav David (Ostrava)

ROZHOVOR S KARLEM KOMÁRKEM

Člen redakční rady Acta onomastica a Onomastické komise ČR docent Karel Komárek působí na Katedře bohemistiky FF UP v Olomouci, ale vřady rád přijíždí k nám do Ostravy jak na Katedru českého jazyka, tak na Katedru české literatury a literární vědy FF OU. Sešli jsme se tedy v katederní knihovně ČEJovna k následujícímu rozhovoru, a přestože jsme se zajímali hlavně o jeho vztah k onomastice, nakonec jsme se dostali i k otázkám souvisejícím s edicemi klasické literatury, literární historií nebo pedagogickou činností.

Jste absolventem oboru český jazyk a literatura na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Co vás přivedlo ke studiu bohemistiky?

Během studia na gymnáziu jsem chtěl původně dělat něco úplně jiného, ale ve druhém ročníku se mně podařilo dobře se umístit na olympiádě z českého jazyka. Dostal jsem se až do závěrečného kola, kde byla v komisi prof. Marie Čechová, vedoucí katedry českého jazyka v Praze, a dále Karel Oliva starší. Díky nim jsem si uvědomil, že se dá čeština studovat i na vysoké škole. Od té doby jsem chtěl dělat právě toto a svého rozhodnutí jsem nikdy nelitoval. Mám to štěstí, že práce je mým koníčkem a koníček je zároveň mým zaměstnáním.

Jak na své studium či vaše kolegy zpětně vzpomínáte?

V době mého studia jsme byli studijní kruh o třinácti lidech a myslím, že jsme všichni měli vyhraněný zájem o češtinu, ať už o jazyk, nebo o literaturu, a že jsme vědomě chtěli v tomto oboru pokračovat. Studovala se mnou např. Irena Hroudová,

dnes Vaňková, kognitivní lingvistka, Jitka Pelikánová, později pracovnice Ústavu pro českou literaturu, a nejdůležitější postavou našeho studijního kroužku byla spolužačka Zina, která dnes pracuje v Ústavu pro jazyk český v brněnském dialektologickém oddělení a je to moje žena.

Ve vašem případě je určitě správné označení bohemista, jelikož se zabýváte jak lingvistikou, tak literární historií. Co vás přivedlo k zájmu o obojí – nerozhodnost, anebo obliba témat, v nichž se daří obě disciplíny propojovat?

Bohemistiku jsem šel studovat hlavně kvůli literatuře, protože jsem od školního věku rád četl beletrii, dokonce i poezii. Když jsem pak v roce 1982 nastoupil na Filozofickou fakultu, na Katedře české a slovenské literatury učili pedagogové natolik svázání s bolševickým režimem, že jejich přednášky sestávaly pouze z toho, který spisovatel byl v KSČ a který v KSČ nebyl. Žádnou literární vědu jsme tam nepěstovali,¹ a proto jsem si i diplomovou práci vybral z českého jazyka. Později jsem na jazykovědu navázal, ale jak můžu, uteču k literatuře.

Co podle vašeho názoru nesmí chybět někomu, kdo se chce věnovat bohemistice? Jsou to např. nějaké speciální znalosti nebo dovednosti?

Myslím, že je potřeba mít pro některou z jejích disciplín určité nadání, aby je člověk nedělal jen jako řemeslo, ke kterému nemá vztah. Každý, kdo dělá lingvistikou, musí mít buňky pro to, aby si všiml jazykových jevů, když poslouchá mluvené projevy nebo čte texty. Můj tatínek byl botanik, chodili jsme v Přerově často do lesa a tatínek nazýval květiny, a to česky i latinsky, což mě fascinovalo. Ten les se jmenoval Žebračka. Už v dětství mě hodně zaujaly vlastní názvy. Tehdy a tam možná vznikl můj zájem o onomastiku. Také mě vždycky velmi zajímal rytmus a slovosled. Bylo mně divné, že někdo řekne větu takto a druhý zase jinak, což je něco jako hudební sluch.

Je někdo, koho pokládáte za velký inspirační zdroj pro svou práci, ať už z doby studií, anebo v průběhu vaší akademické dráhy?

Měl jsem velké štěstí na učitele češtiny už na základní škole, to byl prof. Jaroslav Nečesaný, klasický filolog, který z kádrových důvodů učil na devítiletce, a potom stejně tak výborná češtinářka na gymnáziu Eva Tomanová, která byla sice absolventkou francouzštiny a španělštiny, ale učila český jazyk a ve svých hodinách nás seznamovala např. s francouzskými romantickými básníky a já jsem z toho byl nadšený. Zásadní pro mě byla i účast na již zmiňované olympiádě z českého

---

¹ Považuji za slušné doplnit, nač jsem při spontánním rozhovoru zapomněl: na katedře literatury působily též světlé výjimky, kterým vděčím za mnoho: prof. Jaroslava Janáčková a dr. Věra Menclová.

jazyka. Tam jsem poprvé viděl, že se dá lingvistika aplikovat tak, aby tomu porozuměl i gymnazista.

Na vysoké škole to byla prof. Marie Čechová, tehdejší vedoucí katedry. Psal se rok 1982 a nebýt jí, tak se tam nikdy nedostanu, protože to se mnou bylo kádrově špatné. Hlavní synchronní předměty nás učil doc. Josef Hrbáček. Jeho výklad byl přehledný, vždycky všechno vysvětloval. Nejenom že mi dal přehled o ústrojí českého jazyka, ale také mě naučil systematickosti a pochopení pro skutečný jazyk. Pak musím s velkou vděčností vzpomenout na prof. Ivana Lutterera. Ten nás učil dějiny spisovné češtiny a měl s námi i výběrový seminář onomastiky, kde začal můj hlubší zájem o vlastní jména. Na všech těchto lidech mě dodnes fascinuje nejenom to, že dokázali vysvětlit a naučit, ale i jakási jejich noblesa, kterou myslím dnes nemáme.

Zastavme se i nad vaším jménem, protože v bohemistice i v české kultuře bylo Komárků několik. Stalo se vám někdy, že vás s někým z nich příbuzensky spojovali?

Měl jsem s tím v Praze velikou výhodu, protože jsem rodák z Přerova, Přerov je dvacet kilometrů od Olomouce a v Olomouci tehdy už tři desítky let působil prof. Miroslav Komárek a já jsem nebyl schopen vysvětlit některým pražským učitelům, že nejsem jeho příbuzný. Nikdy mi to nevěřili a možná mě proto měli o něco raději.

Kromě jiného se zabýváte také edicemi. Co pokládáte za největší úskalí práce editora?

Vrátil bych se k tomu, čím jsme začali. Ptali jste se na výhody spolupráce lingvistů a literárních vědců, a to je přesně ono. Pokud jde o edice klasických textů, samozřejmě pro období středověku musí editor ovládat jazyk i literaturu. Totéž pro raný novověk. Ale tato potřeba začíná vznikat i pro literaturu 19. století. Editor, který dělá edici např. Aloise Jiráska, musí mít znalosti o vývoji jazyka. Pokud během studia pohrdal historickou mluvnicí, tak tu edici nikdy neudělá dobře. Stejně tak není možné, aby někomu, kdo sám od sebe nečte beletrii, dali za úkol edici uměleckého textu. To by se nikdy nepovedlo. Když se podíváte na *Českou knižnici*, máme tam příklady editorů, jak lingvistů, tak literárních vědců, a každý z nich je trošku univerzální.

Je něco, co byste poradil začínajícímu editorovi?

Existuje stará zásada: mění se pouze pravopis, nesmí se měnit jazyk. Ale musím poznat, co je pravopis a co je jazyk. Druhé, neméně důležité pravidlo editora bych formuloval takto: to, co neznám osobně, nemusí být chyba. Pravděpodobně to bude dobový jazykový prostředek.

Co vás přivedlo k hlubšímu zájmu o onomastiku? Byla to již zmiňovaná fascinace jmény, anebo zájem o diachronní disciplíny jako takové?

Zájem o onomastiku u mě skutečně krystalizoval už od dětství, ale pak během studia na fakultě byl rozhodující seminář s prof. Luttererem. Navíc, když jsem přišel do Prahy a hledal přivýdělek, tak náš známý z olympiády v češtině Karel Oliva starší tehdy pracoval v onomastickém oddělení Ústavu pro jazyk český a nabídl mi práci pomocné vědecké síly. Tam jsem potkával tehdejší představitele české onomastiky a dostal jsem se do onomastického prostředí. Vzpomínám si třeba na to, jak nám telefonicky oznámili, že zemřel prof. Vladimír Šmilauer.

V rámci onomastického výzkumu jste se dlouho zajímal o biblická jména ve staré češtině a byla to i hlavní náplň vaší disertační práce. Proč právě biblická jména?

Můj zájem o biblická jména nezačal ani tak starší češtinou, ale spíše současnými biblickými překlady. Když člověk pravidelně poslouchá v chrámu Páně čtení z Bible, ta jména se mu zapisují do paměti. V roce 1979 vyšlo první vydání ekumenického překladu Bible a já jsem si všiml, že některá jména jsou tam zapsána jinak než v tom překladu, který jsme poslouchali v katolických kostelích a který posloucháme dodnes. Tam nebyl *Metuzalém*, ale *Metušelach*, tam nebyl *Milosrdný Samaritán*, ale *Milosrdný Samařan* atd. A to mně začalo takřikajíc třet v mysli, takže když jsem později hledal téma své disertační práce, napadlo mě prozkoumat právě vývoj biblických jmen. Na nich se totiž ukazuje pravopisná adaptace, ale i příklon buď k originální, nebo naopak pozdější podobě.

Které osobnosti nebo přístupy v české onomastice jsou vám nejbližší?

Už jsem mluvil o své praxi v onomastickém oddělení, kde mi byl zvlášť blízký Karel Oliva starší. Na fakultě to byl prof. Ivan Lutterer, ten se stal potom také konzultantem méj disertační práce a napsal mně velice krásný posudek, za který jsem mu dodnes vděčný, je to spíš takový esej než obvyklý posudek v odborném stylu. Dočasně jsem působil na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity v Brně, tam byl vedoucím katedry prof. Rudolf Šrámek a s ním jsem řadu hodin strávil při onomastických diskusích. Rovněž on ovlivnil podobu mé disertační práce, poradil mi, jakým směrem se mám vydat, a zároveň mi i nastínil další možná témata.

Z onomastických disciplín se věnujete především antroponomastice. Napadá vás i nějaké téma z toponomastiky, které by vás do budoucna lákalo?

Zajímají mě místní i pomístní jména a rád se s nimi seznamuji. Když jsem pracoval v onomastickém oddělení, připravoval se *Slovník pomístních jmen v Čechách*. V brněnském dialektologickém oddělení zase vzniká *Slovník pomístních jmen*

na Moravě a ve Slezsku a na něm pracuje i moje manželka, takže některé otázky často konzultujeme. Na fakultě učím výběrový seminář o vlastních jménech a zadávám také úkoly z toponomastiky. Chci, aby se studenti podívali například po pozemkových jménech z jejich vesnice a přinesli něco čerstvého, co třeba nemusí být zachyceno na mapě.

Toponomastika mě tedy určitě zajímá, nicméně se musím přiznat, že jsem o ní myslím nic nepublikoval. Možná je to tím, že co se týká vlastních jmen měst a vesnic, tak ta jsou vyřešena. Práce Antonína Profouse nebo Ladislava Hosáka a Rudolfa Šrámka jsou tak důkladné, že nemá smysl je psát znovu. I když má nepochybně smysl doplňovat dílčí hesla, což stále dělá dr. Libuše Olivová, a je to dobře. Velkým úkolem jsou určitě zmiňované *Slovníky pomístních jmen*. U těch jsem vždycky ochotný ke spolupráci jako konzultant nebo dodavatel materiálu.

Zpracováváte v současnosti nějaké onomastické téma, anebo jste onomastiku dočasně odsunul do pozadí a věnujete se spíše literární historii?

Mně se někdy zdá, že jsem k té onomastice přišel jenom díky pracovním příležitostem nebo tématu disertační práce. Abych tak řekl, necítím se celoživotním stále stejně intenzivním onomastikem, i když jsem členem Onomastické komise nebo redakční rady časopisu *Acta onomastica*, to všechno dělám rád, ale momentálně na stole nic onomastického nemám. Určitě by bylo užitečné víc zpracovat staročeská jména, protože zásadní monografie Jana Svobody *Staročeská osobní jména a naše příjmení* nemá podrobný rejstřík a není v ní zdaleka všechno, takže by bylo dobré v tématu pokračovat. A když si otevřeme hnízdo staročeských slovníků, tam je u staročeských proprií uvedeno jen to, že jsou to propria. Bylo by hezké, kdyby v heslech začaly přibývat výklady nebo aspoň doklady. Kdyby někdo na této věci začal pracovat, rád se k němu přidám.

Důležitou součástí vaší práce je také pedagogická činnost. Vyučujete především diachronní disciplíny, které u studentů obecně nejsou příliš oblíbené. Setkal jste se s tím při výuce i vy?

Já jsem ten problém řešil už jako student, protože v celém tehdejší ročníku jsem byl myslím jediný, koho zajímala staroslovenština a historická mluvnice. Dokonce jsem pořádal na kolejích před zkouškou ze staroslovenštiny doučování pro spolužáky. Samozřejmě že ta nechut' je logická: není to současný jazyk, je to tudíž jazyk jaksi cizí a chybí tam bezprostřední vědomí toho, k „čemu to je“. Než člověk dospěje k tomuto vědomí, má zapotřebí určitého kulturního rozhledu.

S tou nechutí se potýkám i jako pedagog, myslím, že je přirozená, a snažím se jí předcházet tím, že na začátku se pokouším vysvětlit, k čemu je dobré studium diachronní lingvistiky. Říkám, že nebudeme všichni specialisté na starou češtinu,

ale měli bychom o vývoji jazyka něco vědět. Třeba proto, abychom dobře rozuměli textům klasiků, které už také zastarávají, například Jiráskovým, a vůbec abychom chápali, proč jsou v jazyce dublety nebo hláskové alternace, jak vznikla vlastní jména apod. Třeba etymologie, to je velká aplikace historické mluvnice. Snažím se ještě té nechuti čelit tím, že vždycky propojuju své výklady se současným jazykem, a zároveň dělám i shrnující opakování základních věcí z fonetiky, z morfologie, ze syntaxe, které se ve staré češtině můžou hodit, a studenti se potom i zcela pragmaticky mohou lépe připravit ke státní závěrečné zkoušce.

Co máte na práci se studenty nejraději?

Ta práce mě baví hlavně proto, že já velmi rád prezentuju své vědomosti před živým publikem. Semináře se mi líbí, pokud se na nich zasvěceně diskutuje a není to jenom nějaké fantazírování. Víme všichni, že v seminářích historické mluvnice ten zájem o diskutování není nijak velký. Ale není to marná snaha a již několik mých studentů, kteří měli historickou mluvnici rádi, se jí věnuje buď na fakultách, nebo v Ústavu pro jazyk český. Z toho může mít člověk jedině radost.

Součástí práce vysokoškolského pedagoga je i vedení odborných prací. Nabízíte studentům k výběru i onomastická témata, a pokud ano, do jaké míry jsou u nich oblíbená?

Na naší fakultě nabízíme již zmíněný volitelný seminář o vlastních jménech. Obliba u studentů je proměnlivá, protože samotné téma vlastních jmen vždycky ten zájem vzbudí. Ale někdy to vypadá, že studenti chtějí slyšet jen o symbolických významech jmen a módních trendech, a když pak v semináři probíráme *-ice*, *-ovice-* a *-any*, tak ten zájem poněkud opadne. Občas ale vedeme – ať už já, nebo kolega Ondřej Bláha – pěknou práci z onomastiky. A jsme vždycky rádi, když si student to téma navrhne do jisté míry sám. To platí obecně, nejen v onomastice: když to není jenom slohové cvičení na zadané téma, tak potom vznikají dobré diplomové práce. Nedávno u nás jedna studentka napsala krásnou práci, ve které srovnávala několik českých překladů Dostojevského *Běsů*. Nikdy jsem nekonzultoval raději jiné téma než tohle, to bylo něco pro mě.

Literaturu určitě nelze opomenout, vzhledem k tomu, že nejste jen lingvista, ale i literární historik. Dá se předpokládat, že čtení je i vaším koníčkem. Rozlišujete nějak čtení v pracovním a ve volném čase?

Čtení je jednak koníček, ale už od dětství i životní nutnost. Kdybych byl někde, kde bych nemohl pravidelně číst beletrii a občas i poezii, nebyl bych moc spokojený. Přiznávám se, že v důsledku toho někdy zanedbávám četbu odborné, zejména jazykovědné literatury.

V současné době čtu hodně českou poezii, což souvisí s tím, že jsem nedávno psal studii o slovosledu českého verše. Bylo to jedno z nejkrásnějších období mého života, kdy jsem pro účely odborného článku mohl číst své oblíbené básníky, zvláště Bohuslava Reynka a Josefa Horu.

Dříve jsem podrobněji sledoval i současnou literaturu, protože jsem v 90. letech pravidelně psal recenze do *Akordu*, *Hosta* atd. S tím jsem postupně přestal, takže nejnovější literaturu nesleduju tak pečlivě a systematicky, ale mám i v ní několik oblíbenců, jejichž díla čtu stále – jsou to dva Pavlové, katolík Pavel Švanda a evangelík Pavel Rejchrt.

Je o vás také známo, že máte rád hudbu, a dokonce hraje na varhany. Jak jste se k tomu dostal?

V hudební škole jsem se napřed učil hrát na housle. K varhanám jsem se dostal jednoduše – tatínek byl ředitel kůru v Přerově u sv. Vavřince, takže bylo celkem logické, že přijde doba, kdy mě pověří, abych mu pomohl. Od čtrnácti let, s výjimkou vojenské služby nebo pobytů v nemocnicích, každou neděli hraju v některém chrámu Páně. Nikdy jsem nebyl nějaký lepší hráč, ale vždycky mě zajímala hudební nauka a z pilnosti jsem si četl třeba nauku o hudebních formách a o harmonii. Vážná hudba se mi prostě líbí, hlavně naši dva Češi Smetana a Dvořák.

Na začátku našeho rozhovoru jste řekl, že bohemistiku jste šel studovat, protože máte rád literaturu. Kdybyste si měl vybrat dnes, byla by to literární věda, nebo lingvistika?

Pokud by na fakultě seděl prof. Miroslav Červenka a prof. Alexandr Stich, tak by to samozřejmě byla literatura. Tečka.

Děkujeme za rozhovor.

Rozhovor vznikl s podporou projektu č. SGS03/FF/2022 *Od etymologie ke krajině: témata české onomastiky 21. století* (Ostravská univerzita, Filozofická fakulta).

Jana Davidová Glogarová
ORCID: 0000-0002-3946-1379
jana.davidova@osu.cz
Katedra českého jazyka
Filozofická fakulta
Ostravská univerzita
Reální 3
701 03 Ostrava

Kristýna Kovářová
ORCID: 0000-0002-7040-5666
kristyna.kovarova@osu.cz
Katedra českého jazyka
Filozofická fakulta
Ostravská univerzita
Reální 3
701 03 Ostrava

Jaroslav David
jaroslav.david@osu.cz
Katedra českého jazyka
Filozofická fakulta
Ostravská univerzita
Reální 3
701 03 Ostrava

Tento článek je volně přístupný na základě licence *Creative Commons Uved'te původ 4,0 Mezinárodní veřejná licence*, která umožňuje používání, šíření a reprodukci článku za podmínky, že původní článek bude řádně citován. Licenční podmínky jsou dostupné zde: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode.cs>.

This is an open access article under the terms of the *Creative Commons Attribution 4.0 International Public License*, which permits use, distribution and reproduction in any medium, provided the original article is properly cited. The license terms are available here: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode>.